

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Cilt: 13 Sayı: 69 Mart 2020 & Volume: 13 Issue: 69 March 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581
Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2020.3968>

ARTHUR WAKEFIELD'İN BİR FORMÜLÜ: ÇATIŞAN İDEOLOJİLERİN BİRLEŞTİRİLMESİ A FORMULA OF ARTHUR WAKEFIELD: UNIFYING THE CONFLICTING IDEOLOGIES

Yaşar ÖZÜÇETİN*
Zelal BAYRAM**

Öz

İkinci Dünya Savaşı, yarattığı yıkım, hemen arkasından gelişen ve tehdit edici bir özelliğe sahip olmuş olan “soğuk savaş” ile dünya tarihinde önemli bir yer tutmuştur. Dünya, Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği merkezli iki kutba ayrılmış, cereyan eden gelişmeler bağlamında dünya, bu yeni dönemde oldukça tedirgin bir hal almıştır. Hissedilen tedirginliğin telâfisi için tutulması gereken arayışlara girilmiştir. Bu arayışlara girenler içerisinde Arthur Wakefield bulunmaktadır. Wakefield tarafından çatışan ideolojilerin bir araya getirilmesine yönelik bir formül ortaya konulmuştur. Bu formül, “A Climactic Formula for Unifying the Conflicting Ideologies” / “Çatışan İdeolojileri Birleştirmeye Yönelik Nihai Bir Formül” başlıklı yazı, dünya kamuoyuna açık mektup tarzında gösterilmiştir.

Wakefield, muhtemel büyük bir çatışmayı önlemeye yönelik çözüm arayışına girmiş ve bu çözümü tarafların ve ideolojilerin arasında kurulacak bir uzlaşıda görmüştür. Wakefield, bu bağlamda bir ekümenik konsey oluşturulmasına olan ihtiyacı belirtmiş, Hristiyan hümanizması ve diğer dinlerin de katkısı ile bir “birleşme” atmosferinin yaratılması gerektiğini ileri sürmüştür.

Çalışmada Arthur Wakefield'in bahsi geçen bu yazı ve açık mektubu bağlamında onun ortaya koyduğu düşünce, fikir ve öneriler, içinde bulunulan devre göz önünde bulundurularak ele alınmış, telif ve tetik eserlerden de istifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Arthur Wakefield, Çatışma, Uzlaşma, İdeoloji, Soğuk Savaş.

Abstract

The Second World War occupied a significant place in the global history with the destruction it caused and the subsequent threat of Cold War. The world was divided into two poles between the USA and the USSR. The resultant developments made the entire world face an uneasy situation. This led to initiatives aiming to reduce the tensions. Arthur Wakefield was among the promoters of such initiatives. He wrote *A Climactic Formula for Unifying the Conflicting Ideologies* as an open letter to the world public opinion.

Wakefield sought for a solution to prevent a large-scale conflict and believed that it was the best solution to reach a consensus between conflicting sides and their ideologies. He pointed to the need for an ecumenical council and asserted that the world needed an atmosphere of unity along with the contribution of Christian humanism and other religions.

The present paper aims to analyse Wakefield's opinions and suggestions in the context of his open letter to the world and the relevant time period. In addition to the mentioned letter, copyrighted works were also used.

Keywords: Arthur Wakefield, Conflict, Ideology, Cold War.

* Prof. Dr., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Kırşehir, yozucetin@ahievran.edu.tr

** Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, ogr.zelal.bayram@ahievran.edu.tr

Giriş

Dünyanın içinde bulunduğu tedirgin bir ortamda Arthur Wakefield tarafından 1967 yılında “A Climactic Formula for Unifying the Conflicting Ideologies”/ “Çatışan İdeolojileri Birleştirmeye Yönelik Nihai Bir Formül” başlıklı yazı kaleme alınmış ve bu yazı açık bir mektup şeklinde dünya kamuoyuna iletilmiştir¹.

Wakefield’e göre; dönemin ideolojileri ve bu ideolojilerin temsilcileri arasında yaşanması muhtemel ciddi bir çatışma mevcuttur. Bu çatışma, insanlığın felâketine sebep olur. Dolayısıyla önlenmelidir. Sözü edilen ideolojiler, Pekin-Moskova merkezli komünizm ve Washington merkezli Hristiyan kapitalizmidir. Bu merkezler arasında çıkabilecek bir çatışmaya engel olmanın yolu ideolojiler arası uzlaşdır

Maruz kalınan bu tedirginliğin giderilmesi ile ilgili Wakefield, çatışan ideolojileri bir araya getirmeyi nihai bir formül olarak görmektedir.

1. Alt Yapısı Bağlamında Arthur Wakefield Tarafından Ortaya Konulan Formül

“Soğuk Savaş” dönemi boyunca görülen “iki kutuplu” ve ardından “çok kutuplu” dünya sisteminde uluslararası ilişkiler, gergin ve tedirgin edici boyutta idi. Dünya siyasetindeki hâkim iklim ve tedirgin edici gelişmeler Wakefield’in tehdit algısını da etkilemişti. Bahsi geçen tehdide ilişkin çözüm üretme süreci dönemin genel niteliklerinin ve eğiliminin izlerini taşıyordu. Zira, 1960’lı yıllar kiliseler arası birlik, dinlerarası ve diğer muhtelif alanlarda diyalog faaliyetlerinde bulunulduğu ya da gündemde tutulduğu bir devre olmuştu. Wakefield, “diyalog” argümanına göndermede bulunuyor ve diğer büyük dinlerin mevcut ve olası katkılarından söz ediyordu. Ancak Wakefield’in ana yönelimi dinlerarası diyalog değildi. Wakefield, dinlerarası diyalogu ideolojiler arası uzlaşının temininde destekleyici bir faktör olarak ele alacaktı.

Wakefield, çatışan ideolojiler olarak tasarımını yaptığı Moskova-Pekin merkezli komünizm ile Washington merkezli Hristiyan kapitalizmi arasında bir çatışmanın çıkması durumunda “kazara” atomik saldırıların olabileceğinden endişe etmektedir. Zira, her iki bloğun taraftarları da kendilerini, sistemlerini korumak için ölümüne savaşılmaya hazır görmektedir ((CCA) 30- 1-9-52-3 (4)). Wakefield, büyük güçlerin atom füzelerine sahip olduğu bir çağda ideolojik ihtilâfların savaş yolu ile çözülemeyeceğini belirtmekte, çözüm için bir buluşmanın gerçekleşmesi gerektiği üzerinde durmaktadır (CCA 30- 1-9-52-3 (15)).

Söz konusu dönemde silah teknolojisindeki ilerleme ile ölümcül silahların üretildiği bir devrede Wakefield, geliştirilen teknolojik ve bilimsel cihazları tehdit aracı olarak görmekte ve kontrol altına alınmalarını sorumluluk bilinci ile hareketin gereği olarak değerlendirmektedir. Ona göre bilim ve teknolojinin “adam akıllı” kullanılarak herkesin potansiyel refahtan faydalanabilmesi sağlanmalıdır (CCA 30- 1-9-52-3 (15)).

Wakefield, mevcut manzara karşısında olası bir çatışmanın uygarlık için dünyanın sonunu getireceğini düşünmekte ve bunun önlenmesi gerektiğine işaret etmektedir. Wakefield’e göre böylesi bir durumda insanlığı koruyacak şeyin sadece soğuk savaş problemlerini çözmeye yönelik bir zirve veya toplantı olmayıp, aynı zamanda her iki ideolojinin küresel temelde birleştirilmesine yönelik bir buluşma olacağıdır. Bunun yolu da ideolojilerin ve inançların birleşmesinden geçmektedir. Bütün bunlar için gereken buluşma ise nihai ekümenik bir konsey ile sağlanabilir. Bu konsey, iki ideolojiyi pozitif yaklaşım ile uzlaştıracak “ortak payda” formülüne dayalı olmalıdır.

Wakefield, “Çatışan İdeolojileri Birleştirmeye Yönelik Nihai Bir Formül” başlıklı araştırmanın konusunu oluşturan bu yazıyı, söz konusu bu formülü önermek üzere kaleme aldığını söylemekte, böylesi bir çatışma tehlikesinin önüne geçilmesine yönelik çabalara ve yaklaşımlara engel olmayı veya geciktirmeyi insanlığın bekâsı ile kumar oynamak olarak görmektedir (CCA 30- 1-9-52-3 (3)).

Diyalog², anlaşma ve uyum sağlama mânâsından yararlanılarak dinlerarası sözcüğü ile birlikte kullanılmış ve “dinlerarası diyalog” kavramsal bir terim haline gelmiştir. Dinlerarası diyalog, 1962-1965 yılları arasında düzenlenen II. Vatikan Konsili sonrasında Vatikan, Protestan, Evangelik ve Ortodoks kiliselerinin çalışmaları ile dünya gündemine girmiştir (Bayrakdar, 2007: 283). Konunun Türkiye’de gündeme gelişi ise özellikle 1990-2000 yılları aralığında olmuştur. Bu süreçte konu ile ilgili Türkiye’de muhtelif yaklaşımlar ortaya konulmuştur. Bu yaklaşımlar, misyonerliğin yeni versiyonu ve İslâm’ın tebliğ

¹ Bu araştırma ve incelemede esas alınan Arthur Wakefield tarafından kaleme alınan dünya kamuoyuna bir açık mektup ile sona eren yazısı, Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı (Cumhuriyet Dönemi)’nda tespit edilmiş, ancak yerli ve yabancı literatürde yapılan tarama neticesi Wakefield hakkında herhangi bir bilgiye tesadüf edilememiştir.

² Diyalog, karşılıklı konuşma; oyun, roman, hikâye vb. eserlerde iki veya daha çok kimsenin konuşması; konuşmaya dayanılarak yazılmış eser ve anlaşma, uyum sağlama veya bu yolda çalışma (<http://www.tdk.gov.tr>) gibi anlamlara gelmektedir.

edilmesi için yeni bir fırsat kapısı olarak görülmesi şeklinde kendini belli etmiştir (Alıcı, 2011, 377-382). Wakefield, çatışan ideolojileri birleştirmeye yönelik formülünü oluştururken öncesi görülen diyalog çalışmalarından esinlenmiştir. Wakefield, bu bağlamda 6. Paul tarafından papalığın dinsel birleşmeye engel teşkil ettiğinin dile getirildiğini, Roma Katolikleri ve Lutheryenlerin İznik Amentüsü'nü yeniden değerlendirmek üzere bir araya geldiklerini, Presbiteryenlerin 1647 tarihli Westminster İman İkrarına yeni ikrarı ilave etmeleri gibi Hristiyanlık içi birleşme çabalarını ve Nisan 1967'de Çekoslovakya-Marienbad'da komünist hükûmet idaresi altında bulunan Marksist teorisyenler ile Hristiyan teologların Hristiyan ruhaniyeti ile bilimsel dünyayı entegre edecek bir yol bulmak amacıyla görüşüklerini (CCA 30- 1-9-52-3 (2)) belirtmekte, bu ve benzeri faaliyetleri ekümenik, dinlerarası ve ideolojilerarası diyalog çabaları olarak değerlendirmektedir.

Yukarıda bahsedilen çabalara işaret eden Wakefield, satırlarında; *"düzensiz aralıklarla gerçekleşen bu birlik arayışların çatışan ideolojiler arasındaki geniş uçurumları birbirine bağlayacak şekilde genişletilmesi gereklidir"* diyerek, *"bir araya gelme"*nin gerçekleşebilmesi için meselenin daha geniş bir perspektiften ele alınması gereğine ve ekümenik konsey oluşturulmasının önemine vurgu yapar (CCA 30- 1-9-52-3 (3)). Wakefield'in gözünde ekümenik konseyin oluşturulması, Hristiyan hümanizması ve diğer dinlerin de katkısı ile *"bir araya gelme"* ikliminin ortaya konulması oldukça önemli olup, onun ortaya koyduğu formül çatışan ideolojilerin bir araya getirilmesi şeklinde olmuştur.

2. Çatışan İdeolojilerin Birleştirilmesinde Amerika'nın Yükümlülüğü

Wakefield, sözü edilen çatışmanın önlenmesine yönelik çabaya, liderlik edebilecek devletin ABD olduğunu söyler. Ona göre insanlık tarihi bir karar anındadır ve ifade edilen felâketin önlenmesinde kader ABD'ne bir rol biçmiştir. Wakefield, Amerika'nın birçok milliyetten insanı birleştirme deneyiminin değinmiş ve savını kuvvetlendirmek için Lincoln'den yaptığı alıntı şu şekilde olmuştur; *"sadece bu ülkenin insanlarına değil, bütün dünyaya özgürlüğü kanıtlayan bağımsızlık ilanı, kolonilerin ana vatandan ayrılması meselesinden ibaret değildi. Bu ilan aynı zamanda bütün erkeklerin ve kadınların omuzlarındaki ağırlığı alıp eşit şanslara sahip olabilecekleri bir gelecek vaat etmiştir"*.

Wakefield'e göre ABD'nin Hristiyan kurucu babaları aynı zamanda kamusal konuşmalarında spesifik olarak Hz. İsa'dan bahsetmemişler, tabiatın tanrısından ve her şeyin yaratıcısından söz etmişlerdir (CCA 30- 1-9-52-3 (15, 16))³.

Wakefield, tehditkâr yok oluş kâbusuna son verilmesi için Amerika'yı ivedilikle harekete çağırır (CCA 30- 1-9-52-3 (19)) ve söz konusu liderliğin kaderin kaçınılmaz emri olduğunu belirtir. Bu kaçınılmaz emir Amerika tarafından yerine getirilmeli, kalıcı barışı sağlamak için bütün ideolojik cepelerde gerekli eylemler gerçekleştirmeli ve dünya çapında bir hamle başlatılmalıdır. Böyle bir hamlede amaç her ırktan ve renkten vatandaşlara ve tüketicilere adalet, istihdam ve refah sağlamak olmalıdır. Dolayısıyla böyle bir durum, büyük dinlerin ve iki muhalif ideolojinin vaatlerini yerine getirmek anlamına da gelmiş olacaktır (CCA 30- 1-9-52-3 (15)). Böylece bütün insanlık rahat bir nefes alacaktır. ABD, yükleneceği liderlik misyonu ile gerek Moskova ve Pekin'le gerekse de tüm ana dinlerle, yani aynı anda bütün cepelerde ideolojik birlik arayışında olmalıdır (CCA 30- 1-9-52-3 (16)). Böyle bir nihaî birlik hedefi için başlatılan arayışa din adamları, basın ve her bir ideolojinin liderlerinin verecekleri cevaplar ve harekete geçme hızları onların beyanlarının samimiyetini gösterecektir (CCA 30- 1-9-52-3 (19)).

ABD'nin ivedilikle harekete geçmesi gerektiğini söyleyen ve diğer cephe ve kesimleri de destek olmaya çağırın Wakefield, ABD'nin bu tarihî rol ile dünyanın kaderini kontrol edebileceğini, aksi halde kafa karışıklığı ve düzensizliğin yerleşmesi neticesi Çin veya Rusya ile karşı karşıya gelindiği vakit parçalanma ve yok olma süreçlerini durdurmak için çok geç kalınmış olacağına işaret eder (CCA 30- 1-9-52-3 (17)).

3. Çatışan İdeolojilerin Birleştirilmesinde Dinlerin İşlevi

Wakefield, önerdiği çatışan ideolojilerin birleştirilmesi sürecinde başta Hristiyan dünya olmak üzere büyük dinlerin desteklerinin olması gerektiğini belirtir. Bu bağlamda önce Hristiyanlığın ve Hz. İsa'nın misyonuna işaret eder, ardından diğer dinlerin sunduğu veya sunabileceği katkılara değinir.

Wakefield, komünizm ve Hristiyan kapitalizmi arasında ideolojik uzlaşının sağlanabilmesi için bir buluşmanın temin edilmesi ve bir ekümenik konseyin kurulmasını teklif eder. Gereklî adımların atılması için

³ ABD'nin kurucu babalarının söylemleri hakkında bkz. (Cincotta, 1994); Wakefield bu konuda Amerika'nın liderliğini önerirken Komünist cephenin söylemlerinden de yararlanmış, Komünist dünyanın kendi ilham kaynakları olduğunu belirttiği Georg Wilhelm Friedrich Hegel' in; *"dünya tarihinin yükü, ABD'nin üzerinde tezahür etti/kendisini gösterdi"* sözünü nakletmiştir (CCA 30- 1-9-52-3 (16)). Hegel'in Amerika tasavvuru için ayrıca bkz. (Kelly, 1972, 3-36).

öncelikle Hristiyan dünyasının komünizm ile diyaloga ikna edilmesi gerektiğini düşünür. Dolayısıyla dinî argümanlar ile ilk olarak Hristiyan dünyasına hitap eder. Wakefield, Hz. İsa'nın; "eğer düşmanın bir yanağına tokat atarsa diğer yanağını çevir"⁴ şeklindeki öğüdünü hatırlattır. Bu yaklaşımın Hristiyanlıktaki oranı nispetinde, demokrat Amerika tarafından komünizmin ideolojik yaklaşımına da uygulanabileceğini belirtir (CCA 30- 1-9-52-3 (4)).

Wakefield, Hristiyan Amerikan liderliğinin; "İsa'nın misyonundan ve felsefesinden daha önemli olan nedir?" esas sorusuna, cevap bulması gerektiğini dile getirir. Ayrıca, "sorununun cevabı papalığın kendisi midir, papalığa başlama iddiası mıdır, papalığa atanma yöntemi midir? Yoksa eşit adalet ilkesi, zenginliğin tesviyesi, ezilenlere merhamet etme ve tüm insanların kardeşliği midir?" şeklinde sorular sorar. Wakefield, Hz. İsa'nın gerçek misyonunun yalnızca insancıl amaçlarla tasvir edilebileceğine vurgu yapar (CCA 30- 1-9-52-3 (7)).

Wakefield, komünizme karşı öbür yanağını çevirmenin komünist güce boyun eğme anlamına gelmeyeceğini, böylesi bir boyun eğmenin sadece demokrasinin vahşi biçimde köleleştirilmesi ile sonuçlanacağını ifade eder. Wakefield, Hz. İsa'nın bu tavsiyesinin sadece komünistlerin gerçekçi ve meşru eleştirilerini ideolojik olarak kabullenmeyi ve kalıcı barış ve güvenlik vaadini içerdiği açıklamasını yapar ve muhtemel eleştirilerin önüne geçmeye çalışır. Zira, Wakefield'e göre amaç, bu tehditkâr yok oluş kâbusunu sonlandırmaktır ve şayet bu talep ediliyorsa bu yol ivedilikle takip edilmelidir (CCA 30- 1-9-52-3 (6)). Wakefield, Hristiyan yerleşik düzenini düşmanlaştıran komünist dünyanın da Hz. İsa'nın hümanizminden saygıyla bahsettiğine, Nikita Kruşçev'in⁵ çok kez İsa'yı bu şekilde hatırlayarak sözünü ettiğine değinir. Komünist dünyanın Hz. İsa'nın ilkesel olarak Komünizm'e inandığı iddiasına dikkat çeker. Ho Şi Minh'in⁶ de Hz. İsa'dan çok saygıyla bahsettiğini söyleyen Wakefield, Hz. İsa'nın hümanizminin insanlığı ideolojik olarak birleştirebileceğini savunur (CCA 30- 1-9-52-3 (7)).

Wakefield'e göre Hristiyan mezhepleri arasındaki ayrılıkların temelini ilahiyat meseleleri⁷ oluşturur. Bu ilahiyat meselelerine ilişkin tartışmalar son bulmadığı ve ilahî konuların yerini her bir mezhebin kendi kişisel ve özel alanlarına terk edilmediği sürece Katolik ve Protestanlar arası bir ekümenik konsey dahi başarıya ulaşamaz. Ekümenik konsey başarılı ise aynı formül kapitalizm ve komünizm arasında bir uzlaşma bütün dinlerin ekümenizmi olarak da hizmet edebilecektir (CCA 30- 1-9-52-3 (7)).

Görüldüğü üzere Wakefield, Hz. İsa'nın hümanizminden hareketle önce mezhepler arası birliğin, ardından dinlerarası bir ekümenizm ile kapitalizm ve komünizm arasında bir uzlaşma ulaşılabilirliğini, bu yolda mesafe kat edildiğinde mezheplerin temel hümanist konular üzerine etkili şekilde yoğunlaşabileceğini, ancak, daha sonra eğitim sisteminde her dinin hümanist esaslarını öğretmekte bir sakınca kalmamış olacağını bildirir (CCA 30- 1-9-52-3 (7)). Wakefield; "Hristiyanlık ve Amerika tarafından yönetilen ortak bir hümanizm, çatışan inançların tarihsel sentezine ulaşabilir. Her ana din, İsa'nın hümanist prensiplerine katkıda bulunur. Bu Hinduizm, Budizm, Yahudilik, Muhammedanizm, Konfüçyüsçülük ve Taoizm ana dinleri için geçerlidir" sözü ile Hz. İsa'nın hümanist misyonuna işaret edip, her dinin insancıl katkısı ile diğer dinlerarasında da bir ekümenik konseyin temelini atılabileceğini iddia eder (CCA 30- 1-9-52-3 (11)). Bu bağlamda Wakefield, farklı dinlerin insancıl bakış açısına örnek oluşturan Hindu filozof Radhakrişnan'ın "Müslüman ve Hristiyanların olduğu tüm insanlığın birleşik insanlar olarak kalacağına yönelik kararlılığımızdan feragat edemeyiz. Budist ve Hindu ortak bir adanma ile birbirine bağlı kalacak, geçmişteki şeylerle değil gelecekteki şeylerle, bir irksal geçmiş ya da coğrafik birlik değil, tarihsel inançların birer şube niteliğinde olduğu evrensel dinli bir dünya toplumu rüyası/hayalidir bu. Farklı görüşlere inananlar daha büyük bir sentez ortaya çıkartmak için birbirlerine ihtiyaç duyarlar. Her insanın kendine en uygun inanç ve tapınma biçimini seçme hakkı vardır" satırlarını aktarır. Wakefield, Hinduizm'i "bir mezhepten ziyade, samimî biçimde hakikati arayan ve hak-hukuk gözetken herkesin cemaati" olarak tanımlayarak Hinduizm'in bu ilkesinin bütün ideolojileri birleştirmeye yönelik bir diyalog süreci için sağlam bir temel olabileceğini savunur. Bu iddiasını desteklemek üzere Ramakrişnan'ın "bütün dinlerin doğru ve tek bir hedefe ulaştıran farklı yollardan ibaret olduğu" söylemini nakleder. Wakefield, bütün inançları ve çatışan ideolojileri birleştirmeye yönelik bir ekümenik konseyin kurulabilmesini sağlamak için Hristiyan liderliğinin de bu tutumu benimsemesi gerektiğini ifade eder (CCA 30- 1-9-52-3 (11,12)).

⁴ "Sağ yanağına biri tokat atarsa ona karşılık verme, sol yanağını da-vursun diye- ona çevir" (Matta 5, 39).

⁵ Nikita Kruşçev'in Hristiyan hümanizmine bakışına dair ayrıntılı bilgi için oğlu Sergei Kruşçev ile yapılan röportaja bakılabilir: William van Ornum, "My Father, Nikita: A conversation with Sergei Khrushchev", *The Jesuit Review*, Kasım 2013.

⁶ Vietnam bağımsızlık hareketinin önderi ve Vietnam Demokratik Cumhuriyeti'nin ilk başkanı.

⁷ İtikâdi meseleler.

Wakefield, çatışan ideolojileri birleştirmeye yönelik formülde Budizm'in katkısını ise "nüfuz ettiği yerlere hoşgörü, şiddete başvurmama, bireye saygı, hayvan ve doğa sevgisi, bütün insanlığın ruhanî anlamda eşit olduğuna inanma gibi yüksek ahlakî değerler getirdiği" düşüncesine dayandırır. Bu amaçla Buda'nın "Buda tarafından keşfedilen bir orta yol vardır ki bu yol gözleri ve zihinleri açarak insanları barışa/huzura, içgörüyeye/irfana ve bilgeliğe götürür..." sözünü beyan eder. Wakefield, Buda'nın bahsettiği yolun bütün büyük inançları ve sözü edilen iki ideolojiyi bir araya getirecek bir ekümenik konsey için rehber alınabileceği üzerinde durur. Ona göre bu Budist öğretinin farkına varılması ve benimsenmesi durumunda bütün insanlık barışçıl bir varoluş evresine girerek kazançlı çıkacaktır (CCA 30- 1-9-52-3 (12)).

Wakefield tarafından çözüm olarak ortaya konulan formüle katkı sağlayabilecek dinlerarasından İslâm da bir diğer din olarak görülmüştür. Wakefield, İslâmiyet'te diğer ehl-i kitap dinlerin ve peygamberlerin kabul edilip saygı duyulmasına dikkat çekip, Hz. Muhammed'in; "kim bir Hıristiyan veya Yahudi'yi incitirse beni incitmiş olur" dediğini ve Kur'an-ı Kerim'in "Müslümanların Hıristiyan ve Yahudilerle dinî tartışmaya girdiklerinde kutsal kitaplar üzerinden tartışmayıp, onlara sadece kibar bir üslupla "bizim ilahımızla sizin ilahınız aynıdır, biz de ona tabiyiz" demelerini öğütlediğini; peşin hükümlü konuşmalarla insanlar arasında nefreti yaymayı yasakladığını" söyler ve İslâmiyet'teki diğer inançlara yönelik bu saygının birleşik bir dinî liderlik için ana rehber olması gerektiğine değinir (CCA 30- 1-9-52-3 (12,13)).

Wakefield, "amacı tüm ırkları ve tüm insanları evrensel bir amaçta ve ortak bir inançta birleştirmek olan bir dünya dini" olarak tanımlanan Bahailiğin⁸ İslâm'dan doğduğunu ve bütün dinlerin en safı olduğunu iddia eder. Bahailiği, insanlığı Hz. İsa'nın maneviyatında birleştirmeyi hedefleyen bir model olarak görür. Wakefield, Bahailiğin "sevgi tanrısı, bütün insanların kardeşliği, ruhun ölümsüzlüğü, hayat kanunları gibi temel ilkelere vurgu" yaptığına dikkat çekip Tevrat, İncil ve Kur'an'ı kabul ettiği gibi Hz. Musa, Hz. İsa ve Hz. Muhammed'i peygamber olarak tanıdığını belirtir. Ayrıca Wakefield; "erkek ve kadınlar için eşit haklar, eşit fırsatlar, eşit imtiyazlar tanınmasını, zorunlu eğitimi, aşırı zenginlik ve fakirliğin ortadan kaldırılmasını savunmaları; manevî birlik yoluyla ulaşılabilecek bir savaşız dünya arayışında olmaları" gibi sebepler ile bu inancın da bütün büyük dinlerin ve siyasal inançların ekümenik konseyinde küresel birliğe kılavuzluk edebileceğini dile getirir (CCA 30- 1-9-52-3 (13)).

Yahudilikte Tevrat'ın yanı sıra Hz. Musa'ya sözlü olarak da vahiy geldiği inancı bulunur. Bu sözlü vahiyler ise Talmud adı ile kitaplaştırılmıştır (<https://www.yenicaggazetesi.com.tr/talmud-nedir-46647yy.htm>). Wakefield, Talmud'da yer alan "...bütün bağınazlık ve önyargıları yok etmek için Hıristiyanlarla Yahudilerin ortak hareket etmeleri gerekmektedir... uzaya seyahat ve atom füzeleri çağında Yahudiler, insanlığın birliği uğruna, bölücü dinî kural ve gelenekleri yok saymalıdırlar" sözlerine istinaden dinî birlik konusunda en etkin katkıyı Talmud'un sunacağını iddia eder. Zira, O'na göre Talmud, farklı inanç ve ideolojiler arasında birlik sağlamak için gerekli yeni anlam yükleri sunar (CCA 30- 1-9-52-3 (14)).

Wakefield, Konfüçyüsçü ve Taoist felsefenin de; "doğal düzene saygı, dinginlik, tefekkür, ihtirassızlık, insan ilişkilerinde saygının hâkim olduğu bir sosyal düzen inşası ile siyasal barışı sağlama amacı" gibi yönleri ile bahsi geçen bu birliğe katkıda bulunabileceğini ifade eder (CCA 30- 1-9-52-3 (14)). Netice itibarıyla Wakefield, diğer din ve inançların birliğe muhtemel katkısını öz olarak şu şekilde ortaya koyar;

"Bütün büyük dinlerin özü ve amaçları uyumlulaştırıldığında güçlü ve birleşik bir dünya elde edilebilir. Hıristiyanlığı temsil eden Hz. İsa'nın hümanizmi, bütün dinleri ve ideolojileri birleştirmek için gerekli olan manevî güçtür. İslam, inançların birliğine rehberlik etmesi gereken demokratik tutuma katkıda bulunmaktadır. Budizm, asil orta yol teziyle, ideolojilerin kaynaşmasını sağlayacak özel bir davranış kılavuzu sunmaktadır. Hakikati arayan ve hukukun üstünlüğünü kabul eden herkesin dost/kardeş olduğunu belirten Hindu ilkesi, insanlığı birleştirebilecek geniş bir kavramsal çerçevedir. Yahudilik, insanların birliğini sağlamak için ilahiyat meselelerine atfedilen önemin minimuma indirgenmesi gerektiğini söyleyerek esaslı bir kavram sunmaktadır. Taoizm ve Konfüçyüsçülük, evrensel yasalara ve insan ilişkilerine saygıyı temel alan bir doğal düzen düşüncesiyle hümanist bir ilke ortaya koymaktadır. İdeolojilerin ve inançların bu katkıları, insanlığın birliğine yönelik bir ortak diyalog için gerekli içeriği sağlamaktadır" (CCA 30- 1-9-52-3 (14,15)).

Wakefield'e göre nihayetinde oluşacak birleşik bir dinî cereyan, tüm insanlık için bu hümanist prensipleri muhafaza etmek adına, işin içine ekonomik ve politik alanları da katarak, yükümlülüğünü yerine getirebilecektir (CCA 30- 1-9-52-3 (8)).

⁸ Bahailik hakkında detaylı bilgi için bkz. (Ozsucu, 1967).

4. Formülün Bileşenleri

4.1. Hegel'in Teorisini Uyarılama

Wakefield tarafından Hristiyan kapitalizmi ile uzlaşya yönelik formül üretilmeye çalışılan komünizm, Marx tarafından yorumlanan Hegel'in yaradılış ve tarih teorisine dayandırılır. O, Hegel'in yaradılış ve tarih teorisini tez, antitez ve sentez döngüsünü üç evrede işlediğini beyan eder. Bu üç evre; hareket, karşı hareket ve son olarak birliğin sonucu gelişimidir⁹. Karl Marx ise Hegel'in teorisini, komünizme kaçınılmazlık ruhu verecek şekilde düzenlemiştir¹⁰. Buna göre döngünün ilk evresi demokrasi ve kapitalizm iken, kapitalizm karşıtı bir güç olarak emek döngünün ikinci evresidir. Sonrasında komünizm, birleştirici güç ya da üçüncü kaçınılmaz evre olmaktadır (CCA 30- 1-9-52-3 (10)). Wakefield'e göre bu çıkarım, komünizme tarihin kendi yanında olduğu iddiasına dayalı olarak bir süreklilik ve kalıcılık havası verir. Dolayısıyla, komünizmin tarihin kaçınılmaz gücü olduğuna inanırlar. Bu inanç ile de hareketlerini "hedefe giden her yol mubahtır" diyerek kaçınılmaz birliği başarmak için özünü uygun görürler (CCA 30- 1-9-52-3 (10)). Wakefield, Marx'ın bu teorisine karşı çıkar. O'na göre, ilk olarak işgücü/emek öngörüldüğü şekilde demokrasiye karşı çıkmamıştır. Tersine emek, çoğu kapitalist toplumların hükümetleri tarafından tanınan bir güç olmuştur. İkincisi, komünizm birleştirici güç de olmamış, kendi arasında Pekin ve Moskova olmak üzere ciddi şekilde bölünmüştür (CCA 30- 1-9-52-3 (10)). Wakefield'e göre Hegel'in teorisinde tarihin ispatladığı gerçek komünizmin kendisi, demokrasi ve kapitalizm karşıtı bir güçtür (CCA 30- 1-9-52-3 (11)).

Wakefield'e göre Hristiyan Amerikan liderliği altında birleşen bir din hareketi, kendisini tamamen Hegel'in teorisine ifade etmelidir. Tarihin, Karl Marx'ın isabetli bir öngöründe bulunmadığını ispatladığını söyleyen Wakefield, komünizm dünyasına Karl Marx'ın yorumunun zamanından önce doğmuş olduğunu kanıtlayabileceğini söyler. Kendisini Hegel'in teorisine ifade eden bir Hristiyan Amerikan liderliği, komünizm ile bir diyalog ve iletişim dili sağlayacağından kapitalizm ve komünizm ekümenik konsülü teşviki karşılıksız kalmayacaktır. Çünkü komünizmde, Hegel'in teorisinin yerine gelmesinde böyle bir senteze ulaşmak için yardımcı olacaktır. Böyle birleştirici bir tarihî çabanın "kaçınılmazlığına" hazırdır. Bu suretle iki ayrışan ideoloji arasındaki açmaz sonlanabilir (CCA 30- 1-9-52-3 (10, 11)).

4.2. Ekonomik Sistemde Düzenleme

"Parçalanma ve yok olma süreçlerini durdurmak için çok geç olmadan ABD şimdiden insanlık mirası ve gelecek vaadi ışığında ekonomik aşırı uçların varlığını incelemeye başlamalıdır" (CCA 30- 1-9-52-3 (17)) diyen Wakefield, ortaya koyduğu formülün ekonomik bileşenine dair önerilerde bulunmaktadır. Bu bağlamda, Wakefield, komünist dünyanın ekonomik ve politik alanlarda geçerli ekonomik adalet ve siyasal eşitlik gibi tüm eleştirilerini samimi bir incelemeye tâbi tutarak uzlaşya liderlik yapacağını, özel (serbest) teşebbüs, sendika ve sigorta sistemleri ile endüstri üzerinde keyfi kontrol yapan hükümet komisyonlarının ve ajanslarının düzenlemelere muhtaç olduğunu söyler (CCA 30- 1-9-52-3 (5)).

4.3. Özel (serbest) teşebbüs sistemi

Wakefield'e göre ekonomi alanında atılacak ilk adımlardan biri komünizmin en çok üzerinde durduğu ilkelerden ekonomik adalet ilkesini özel teşebbüs sistemine (kapitalizme) entegre etmek ve kâr sistemini düzenli ve güvenli hâle getirmektir (CCA 30- 1-9-52-3 (5)). Zira, komünizm, özel teşebbüs sistemindeki güvensizlik ve eşitsizliğe itiraz etmektedir¹¹. Amerika, bu itirazları boşa çıkartacak bir yol takip etmek ve diyalektik bir akıl yürütme sureti ile komünistleri "Amerika'nın işçi cenneti yaratmada iyi bir öncü olabileceğine" ikna edebilir. Kendi çalışan nüfusunun en az yarısı için bu hedefe ulaşmışken zaafı ve başarısızlığı tüm işçilere eşitlik sağlayamamasında yatan Amerika, ekonomik ilişkilerine eşitliği ve adaleti dahil etmede inisiyatif olarak tüm dünya işçilerine en büyük güvenliği ve bolluğu sağlayabilecektir (CCA 30- 1-9-52-3 (6)). Wakefield, Amerika'nın özel teşebbüs sisteminde düzeni ve eşitliği sağlama konusunda ahlâken de yükümlülüğü olduğunu ifade ederek; "Appalachia gibi bir varoş semti ile Beverly Hills gibi lüks malikâne semtinin, yani iki zıt Amerika'nın bir arada var olması artık haklılaştırılmaz" der (CCA 30- 1-9-52-3 (17)). Wakefield'e göre insanileştirilmiş bir özel teşebbüs sistemi her iki ideolojinin benzer yüce amaçlarına ulaşmayı temin edecektir (CCA 30- 1-9-52-3 (6)).

İlişkileri düzene sokacak temel kurallar tespit edildiğinde faşist, komünist veya sosyalist gibi etiketlerin önemsizleşeceğini belirten Wakefield özel teşebbüs sistemine ekonomik adalet ve eşitliğin entegre edilmiş olmasının ayrımcılığı, grevleri ve yoksulluğu etkili biçimde sona erdirme özgürlüğünü

⁹ Sözü edilen aşamalar, "varlık, yokluk ve oluş diyalektiği" şeklinde ifade edilmektedir. Bkz. (Özçınar, 2014: 91-111).

¹⁰ Hegel-Marx ilişkisine dair bkz. (Kılınç, 2010, 93-110); Ayrıca bkz. (Göymen, 2007).

¹¹ Ekonomik sistemlere ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. (Hiç, 2017, 124-136).

baltalamayacağını da sözlerine ekler (CCA 30- 1-9-52-3 (17)). Böylece pratik bir kaçınılmazlık olarak iki çatışan ideolojinin uzlaşmasının mümkün kılınabileceğini ifade eden Wakefield söz konusu dönemde Avrupa komünizminde bu yöndeki çabalara ilişkin ilk pozitif adımları örnek gösterir (CCA 30- 1-9-52-3 (6)).

İlk olarak SSCB içinde atılan adımlara değinen Wakefield, Başbakan Alexei Kosygin'in 1965'teki Rus tüketim mallarının kâr sistemine dâhil edileceğine ilişkin açıklamasına vurgu yapar. Ayrıca, SSCB'nin 8 Temmuz 1965'te ekonominin anahtar sektörlerinden biri olan makine yapım endüstrisi üzerinde merkezi planlama kontrollerini gevşetecek bir tasarı üzerinde çalışmaya başladığını (CCA 30- 1-9-52-3 (5)) dile getirir. Wakefield; *"insanlara hayatın tüm nimetlerini sunmak için bir devrim gerçekleştirdik. Eğer bu nimetlere erişme imkânı ortadan kalkarsa, insanlar böyle bir devrime neden ihtiyaç duyulduğunu sorgulayacaklar"* (CCA 30- 1-9-52-3 (5))¹² şeklindeki Kruşçev'in bir konuşmasında sarf ettiği ve öz eleştiri sayılabilecek sözlerini de aktarır.

Komünist dünyada atılan adımlardan örnek vermeye Polonya ile devam eden Wakefield, 1965 yılında Polonya ana ekonomik planlayıcısının da ülke ekonomisine müşteri taleplerinin ve endüstriyel kârın yön vereceğini duyurduğunu dile getirir. Avrupa komünizminin kâr sistemine yönelik pratik tavizler verme yolunda attığı bu adımlara özel önem atfeden Wakefield, yaftalamaları dikkate almadan ortak bir buluşma zeminine yönelik gerekli adımları atma sırasının Amerika'da olduğunu ifade eder (CCA 30- 1-9-52-3 (6)).

4.4. Hükûmet komisyonları ve ajansları

Ekonominin önemli bir parçası olan endüstriye de değinen Wakefield, ellerinde çeşitli devletler ve federal yönetimler tarafından kurulmuş olan hükûmet komisyonları ve ajanslarına dair bir liste olduğunu beyan eder. Bu hükûmet ajanslarının belli endüstriler üzerinde keyfi kontrol uygulamasını gittikçe artan bir zorbalık olarak betimleyen Wakefield, bu durumun birleşik bir dinî liderliğin yardımı ile sonlandırılabilceğini iddia eder. Bir anayasal düzenleme ile tüm işletmeler için adil yönergelerin konulmasının hem daha demokratik hem de "daha az sosyalist" bir yaklaşım olacağını ifade eder. Wakefield, anayasal hukuk altında işçi, işveren ve müşterilerin çıkarlarına eşit biçimde hizmet edecek şekilde tasarlanacak bu yönergelerin zamanla her bir endüstri tarafından şekillendirilerek birçok endüstri dalı üzerindeki devlet kontrolünün sonlandırılmasını da temin edebileceğine dikkat çeker (CCA 30- 1-9-52-3 (8)).

4.5. Sendika

Wakefield, ekonominin hayati hizmetlerini kontrol eden sendikalar konusunda da düzenleme yapılması gerektiğini savunur. Buna göre tüketiciler üzerinde tehdit unsuru haline gelen sendika yetkililerinin kemikleşmiş yoğun baskılarının sona erdirilmesi gerekir. Wakefield, olası eleştirilerin önünü almak adına demokratik bir yol bulunduğu takdirde bunun sosyalizm veya faşizm anlamına gelmeyeceğini de bildirir (CCA 30- 1-9-52-3 (8)).

4.6. Çalışma şartları

Wakefield, çalışanların ekonomiye olan katkıları karşılığı, elde edecekleri gelirin de yüksek bir asgarî düzeyde olması ve bu haklarının anayasal hukuk çerçevesinde güvence altına alınması gerektiğini savunur. Bir yanda uzun çalışma saatleri bir yanda da işsizliğin mevcut olduğunu bu durumun çalışma saatlerinin yasal olarak eşitlenmesi ile çözümlenebileceğini belirtir. Hakların güvence altına alınmasının ve çalışma saatlerinin düzenlenmesinin daha az demokratik olma anlamına gelmeyeceğine işaret eden Wakefield, hükûmet bağışları/destekleri olmaksızın elde edilecek böyle bir hukuksal eşitliğin gerçek demokrasiye götüreceğini söyler (CCA 30- 1-9-52-3 (8, 9)).

4.7. Sigorta sistemi

Wakefield'in ekonomi alanında düzenleme yapılması gerektiğini düşündüğü bir konu da sigorta sistemi ve faiz meselesidir. Wakefield'e göre Wall Street'te (New York Borsası) şişirilmiş sermaye¹³ ile insanları aldatan modern döviz tacirlerinin kötülüklerine karşı, asgarî sigorta yeterli olduğu halde sigorta şirketleri risklerin kapsamını genişleterek sigortacılığı amacından saptırmaktadır. Üstelik %6 denildiği halde

¹² Wakefield, Stefan Jedrychowski (Polonya'da başbakan yardımcılığı, dışişleri ve maliye bakanlığı görevlerini yürütmüş olan siyasetçi) 'nin *"Polonya planlı bir ekonomiye sahip olmaya devam edecektir. Planlama, sosyalist sistemin kapitalist sistem üzerindeki temel avantajıdır. Fakat merkezi planlama ile alt düzey bireysel inisiyatifler arasında optimal bir uyuma götürecektir yöntemler geliştirmeliyiz. Fiyatları belirlerken kârlı üretime izin vermemiz gerektiğini hatırlamalıyız"* dediğini nakleder. (CCA 30- 1-9-52-3 (5)).

¹³ Değeri başa baş düzeyinden bile daha aşağı düşen hisse senedi; bir şirket tarafından tamamı ödenmiş gibi çıkarılan fakat aslında tamamen ödenmemiş olan hisse senedi.

faiz oranları gerçekte %12'nin üzerindedir. Wakefield, bu sigorta şirketlerine ve baskıcı faiz oranlarına karşı birleşik bir Hıristiyan liderliğinin sesini yükseltebileceğini dile getirir (CCA 30- 1-9-52-3 (9)).

4.8. Otomasyon

Teknolojinin ilerlemesi ile otomasyon¹⁴un da arttığı dönemde Wakefield, bu konuya da değinmeden geçmez, otomasyon ve montaj hatları ile sınırsız faydalar sağlayan doğal bir yapı meydana getirilebileceğini belirtir (CCA 30- 1-9-52-3 (16)). Sendikaların işsizlik korkusu sebebi ile kendisinden faydalanamayan otomasyonun bir kıymeti olmayacağını iddia eden Wakefield'e göre, yeni otomasyon teknolojisinde, teknolojik zekâ ve insanî kaygılar ile yüzleşilerek, istihdam edilebilir durumda olan herkesin ekonomiye katılımını garanti edecek şekilde faydalanması mümkündür. Bunu gerçekleştirdiğinde ABD otomasyondan azamî faydayı elde edecektir. Makinelerin insanın yerini alacağı gerçeğinin ve kaygısının farkında olan Wakefield, yasal düzenlemelerle bütün işçi ve işverenlerin güvenliğinin temini ile otomasyonun topluma hizmet etmesinin de sağlanarak topyekün bir yıkımın tohumlarını atmasının önlenmesi gerektiğini belirtir. Zira, insanlar devletin aşağılayıcı bağışlarını değil, emeklerinin karşılığını alabilecekleri bir katılımı talep etmektedir (CCA 30- 1-9-52-3 (17)).

4.9. Adaletin Oluşturulması ve Toplumsal Huzurun Temini

Wakefield, olası felâketlerin önlenmesi ile ilgili Amerika'nın atması gereken adımları belirtirken toplumsal huzur ve güvenliğe de değinmiştir. Bu bağlamda Hıristiyan Amerika, önceliklere riayet ederek, kendi vatandaşlarını ekonomik ve siyasal ilişkilerde düzenin vazgeçilmez bir ihtiyaç olduğuna ikna etmelidir. Vatandaşlarına eşit hukuk altındaki düzenlemelerin özgürlüğü baltalamayıp aksine onu koruyacağını ispatlamalıdır. Özgürlük adı altında, kaosu destekleyenlerin sendika çeteciliğinin (gangsterlik), endüstri üzerindeki mafya kontrolünün, tefeciliğin ve ekonomik adaletsizliklerin savunucuları oldukları ispatlanmalıdır (CCA 30- 1-9-52-3 (8)). Wakefield'e göre suç ile toplumsal kargaşa ve hayatı felç eden grevlere çözüm bulunursa Komünistlerin eleştirilerine de cevap verilmiş olur ve böylece komünizmin Hıristiyan kapitalizmine karşı faaliyetlerini gevşetme ihtimali doğar ve ortak bir diyalog, kalıcı bir barış için iki ideoloji kaynaştırılabilir (CCA 30- 1-9-52-3 (18)).

Wakefield'e göre Hz. İsa'nın hümanist ruhunu esas alarak oluşturulacak birleşik bir dinî liderlik, sokaklardaki teröre, korumasız ve örgütsüzlerin çilelerine karşı haykırmalıdır. Eğer Hz. İsa'nın ruhuna saygı göstermek istiyorlar ise bunu sadece kişisel olarak Hz. İsa'ya tapınarak değil zenginliğin aşırı biçimde belli yerlerde yoğunlaşmasını sonlandırarak göstermelidirler (CCA 30- 1-9-52-3 (9)).

Bazı alanlarda adalet ve eşitliğin ihmal edilmiş olduğunu dile getiren Wakefield, oluşturulacak din birliği hareketinin İncil'in adaletine uygun olması gerektiğini savunur. Yüce divanın (yüksek mahkemenin) sessiz, skandal ve şiddetten kaçınan kişilere karşı hissizleşirken korkunç katillerin, acımasız tefecilerin ve huzur bozucuların üstüne titrediğine değinen Wakefield, kurulacak birliğin bunu önlemesi gerektiğini söyler. Zira, Wakefield'e göre bir birleşik Hıristiyan liderliği, Amerika kurulduğu zamanki İncilî ruhu umursamayan bu dokunulmaz yargıçlar grubunu hesap vermeye çağırma pozisyonundadır. Dinin birincil amacının özellikle en çok ihtiyaç duyulan yerde, ekonomik ilişkilerde tüm insanlığı önemseydiğini göstermek olduğunu iddia eden Wakefield'e göre Amerika'daki Hıristiyan liderliği ekonomik adaletsizlik ve eşitsizliğe yönelik komünist eleştirilere ideolojik olarak öbür yanağını çevirebildiği takdirde dünyayı güvence altına alabilecektir (CCA 30- 1-9-52-3 (9)).

4.10. İç Birliğin Sağlanması

Dünya barışının teminini ve insanlığın bekâsını çatışan ideolojiler arasında oluşturulacak ekümenik konseye bağlayan Wakefield'e göre iç ve dış problemler birbiriyle bağlantılı olup, dünya barışının temini, iç sorunların çözümü ile ilişkilidir. Zira, içeride (Amerika) liberal ve muhafazakâr görüşler çatışmaktadır. Bu görüşlerin uyumlu hâle getirilmesi gerekir (CCA 30- 1-9-52-3 (18)). Liberaller ve muhafazakârlar "ortak iyi" için görüşlerini uzlaştırlırsa birçok sorun karşısında daha iyi çözümler üretebilirler (CCA 30- 1-9-52-3 (18)). Wakefield, iç birliğin oluşturulmasında siyasetçilerin yanı sıra sendikalara, işletmelere ve dinî gruplara da çağrıda bulunur, iç meseleleri demokratik biçimde çözmek için birlikte hareket etmelerini tavsiye eder. Wakefield'e göre bu gruplar yapacakları işbirliği ile örgütlü bir toplumda bireysel hakların korunmasını

¹⁴ Otomasyon, bir işin insan ile makine arasında paylaşılmasıdır. Toplam işin paylaşım yüzdesi otomasyonun düzeyini belirler. İnsan gücünün yoğun olduğu otomasyon sistemleri "yarı otomasyon", makinenin yoğun olduğu sistemler ise "tam otomasyon" olarak adlandırılırlar.

sağlayacak garantileri temin edebilecekleri gibi çalışma saatleri, ücretler, otomasyon ve ikramiye/tazminat vb. konulardaki kronik ihtilaf kaynaklarını çözüme kavuşturabileceklerdir. Böyle bir yaklaşımda tiranlık ve keyfilik yerini veri ve istatistiklere bırakacaktır (CCA 30- 1-9-52-3 (18)).

Wakefield, bireysel hakların keyfi gruplar, yasama organları veya hükümetin kendisi tarafından ihlal edilmemesi için sunduğu çözümlerin anayasal bir düzenleme içine alınması gerektiğini de belirtir (CCA 30- 1-9-52-3 (18)). Bütün ilgili grupların bir araya gelerek, demokratik biçimde söz konusu anayasal düzenlemenin detaylarını tespit edebileceğini söyleyen Wakefield, Amerika'nın atacağı bu adımların kısa bir süre içinde tüm dünya tarafından takip edileceğini iddia eder (CCA 30- 1-9-52-3 (19)).

Wakefield'e göre Amerika'nın kendi iç ekonomik ve siyasal adaletsizlikleri ortadan kaldırmaya yönelik bütün bu çaba ve faaliyetleri neticesinde komünist eleştiri ve itirazlar ortadan kalkacak, Hegel'in ortak diyaloga ilişkin teorisini temel alan hümanist bir yaklaşımla komünizm ve demokratik kapitalizm kaynaştırılabilecektir. Bu süreçte bütün dinlerin ortak hümanist katkılarının olduğunun evrensel düzeyde bilinmesi ise böyle bir kaynaşmanın uygulanmasını mümkün kılacaktır. Nihai merhalede de inanç ve ideolojiler arasındaki ön yargı ve bağınazlıklar yıkılacaktır (CCA 30- 1-9-52-3 (19)).

5. Uzlaşma ve Anlaşma Çabalarının Tarihi Seyri

1945'ten itibaren ABD'nin ve 1950'den itibaren Sovyet Rusya'nın kıtalar arası füze sistemleri geliştirmeleri ile iki "Süper Devlet" arasında nükleer denge kurulmuştur. Bu dengenin nükleer silahların kullanılacağı bir savaşa dönüşmesi endişesi, yaşanan "Soğuk Savaş" dönemine rağmen, büyük devletleri barış içinde birlikte yaşamaya yönelik çözüm bulma çabalarına götürmüştür. Bunun için ABD, SSCB, İngiltere, Fransa ve Federal Almanya arasında 16 Mayıs 1960 tarihinde Paris'te bir "Zirve Toplantısı" yapılması kararlaştırılmıştır. Ancak, katılımcı devletler arasındaki görüş ayrılıklarına 5 Mayıs 1960'da ABD ve SSCB arasında düşürülen Amerikan U2 uçağı sebebiyle çıkan kriz eklenince toplantı gerçekleştirilememiş, üstelik iki taraf arasında 1962'de baş gösteren Küba bunalımı ile taraflar savaşın eşiğine gelmiştir. Böylece barışın tesisine yönelik bu hamle sonuçsuz kalmıştır (Uçarol, 2013, 980-981). Her ne kadar Küba krizi, sonucu tüm dünya için tehlike oluşturacak bir çatışmaya zemin hazırladıysa aynı şekilde tehlikenin büyüklüğünün anlaşılmasına da sebep olmuş ve 1963'ten 1979'a kadar ilki 1963 Moskova Anlaşması olan, başta nükleer silahların sınırlandırılmasına ilişkin olmak üzere taraflar arasında bir yumuşamanın gerçekleşeceği bir dizi anlaşmaların yapılmasını da sağlamıştır (Uçarol, 2013: 982-983).

Wakefield'in dünya barışı ve insanlığın bekası için ve ABD'yi Komünist dünya ile diyaloga ve uzlaşmaya çağıran 1967 tarihli yazısından sonra, 1968 yılında ABD, SSCB ve İngiltere'nin de katılımıyla "Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması"nın (NSYÖA) imzalanması ve 1970'de yürürlüğe girmesi (Uçarol, 2013, 983)¹⁵ gibi girişimler devam etmiştir. Ancak bu girişimlerde Wakefield'in ve çalışmalarının etkisinin olup olmadığı konusunda bir veri bulunmamaktadır.

Sonuç

İkinci Dünya Savaşı başlı başına dünya için bir yıkım olduğu gibi sonrası gelişmeler de en az onun kadar tehlikeli olmuştur. Savaş neticesi ABD ve SSCB birer süper güç olarak dünya siyasetine hâkim olmuş ve kendi aralarında dünyanın geri kalanını da etkileyecek biçimde askerî, siyasî ve teknolojik hâkimiyet yarışına girmişlerdir. Bu yarışın neticesi ise uzun soluklu ve her an sıcak savaşa dönüşme potansiyeli olan bir "Soğuk Savaş" döneminin yaşanması olmuştur. Muhtemel tehlike, dünya gündemine girmiş ve bu tehlikeye engel olmak amacıyla girişimlerde bulunulmuştur. Bu girişimler içerisinde 1967 yılında Hristiyan kapitalizmi olarak adlandırdığı Amerika Birleşik Devletleri liderliğindeki Batı Bloğu ile Komünist dünya olarak nitelediği Çin ve Sovyet Rusya liderliğindeki Doğu Bloğu arasında insanlığın felâketi olacağı düşünülen muhtemel bir çatışmanın önlenmesine yönelik Arthur Wakefield tarafından kaleme alınan dünya kamuoyuna bir açık mektup ile sona eren yazısı da yer almıştır.

İkinci Dünya Savaşı sonunda yaşanan gelişmeleri insanlık için bir felâketin habercileri olarak gören Wakefield, olası büyük bir çatışmayı önlemeye yönelik çözümü, taraflar ve ideolojiler arasında kurulacak bir uzlaşıda bulmuştur. Bunun için bir ekümenik konsey oluşturulması gerektiğini düşünen Wakefield, bu süreçte yani "nihai formül"ün gerçekleştirilmesinde atılacak muhtelif adımlar içerisinde; başta Hristiyan hümanizması olmak üzere diğer dinlerin de katkısı ile bir "birleşme" atmosferinin yaratılmasını, ABD'nin

¹⁵ ABD ve SSCB'nin de aralarında anlaşmaya varmaları neticesinde 1970'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu "Nükleer Silahların ve Diğer Kitleli Yok Etme Araçlarının Okyanus Tabanına ve Onun Altındaki Toprağa Yerleştirilmesinin Yasaklanması Antlaşması"nı kabul etti. Aynı zamanda Kasım 1969'da başlamış olan Stratejik Silahları Sınırlandırmaya Yönelik Görüşmeler de Mayıs 1972'de SALT I Antlaşması ile sonlanmış Kasım 1974'de üzerinde anlaşmaya varılan SALT II, Haziran 1979'da imzalanmıştır (Uçarol, 2013, 985).

bir yükümlülüğe sahip olduğunu felsefe, siyaset, ekonomi, hukuk ve sosyal adalet gibi alanlarda ABD tarafından bu yükümlülüklerin yerine getirilebileceğini savunmuştur.

Wakefield, ideolojiler arasında bir uzlaşma öngörmüştür. Ancak, dünya siyasetinde yaşanan gelişmeler daha ziyade karşılıklı kontrol mekanizmaları kurmaya ve ortak çıkarlarda anlaşmalar tesis etmeye yönelik olmuştur.

KAYNAKÇA

- Alıcı, M. (2011). *Müslüman-hıristiyan diyalogu*. İstanbul: İz Yayınları.
- Aydın, M. (2003). Dinlerarası diyalog ve hoşgörü. *Beşinci Avrasya İslâm Şurası*, Ankara: TDV Yayınları.
- Bayraktar, M. (2007). Dinlerarası diyalog ve başkalaştırılan İslâm. *Journal of Islamic Research*, 20 (3), 283-300.
- Cincotta, H. (1994). *An outline of american history*. Washington: U.S. Department of State.
- CCA 30- 1-9-52-3 (10).
- CCA 30- 1-9-52-3 (11).
- CCA 30- 1-9-52-3 (12).
- CCA 30- 1-9-52-3 (13).
- CCA 30- 1-9-52-3 (14).
- CCA 30- 1-9-52-3 (15).
- CCA 30- 1-9-52-3 (16).
- CCA 30- 1-9-52-3 (17).
- CCA 30- 1-9-52-3 (18).
- CCA 30- 1-9-52-3 (19).
- CCA 30- 1-9-52-3 (2).
- CCA 30- 1-9-52-3 (3).
- CCA 30- 1-9-52-3 (4).
- CCA 30- 1-9-52-3 (5).
- CCA 30- 1-9-52-3 (6).
- CCA 30- 1-9-52-3 (7).
- CCA 30- 1-9-52-3 (8).
- CCA 30- 1-9-52-3 (9).
- Göymen A. Y. (2007). *Hegel ve marx'ın tarih anlayışlarının karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Hiç Ö. (2017). Ekonomik sistemler ve rejimler. *Journal of Emerging Economies and Policy*, 2(1), 124-136.
<http://www.tdk.gov.tr>, (Erişim: 10.12.2018).
- Kelly G. A. (1972). Hegel's america. *Philosophy & Public Affairs*, 2 (1), 3-36.
- Kılınç D. B. (2010). Marx'ın hegel'le diyalogu. *Doğubati*, 55, 93-110.
- Musahhan A. Y. (2016) İslâm itikadı açısından dinlerarası diyalogun eleştirisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (42), 1891-1903.
- Ozsuca N. (1967). *Bahai dini: Tarihi, prensipleri, dini hükümleri*. Ankara: Basınur Matbaası.
- Özçınar Ş. (2014). Düşüncenin tarihsel sürecinde hegel'in varlık, yokluk ve oluş diyalektiği. *Kayı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 22, 91-111.
- Swidler L. J. (2010). Diyalogun on emri: Dinlerarası diyalogun temel kuralları (Çev. Kenan Çetinkaya), *İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1 (2), 303-309.
- Uçarol R. (2013). *Siyasi tarih (1789-2012)*. İstanbul: Der.
- Yılmaz M. U. "Talmud nedir?". *Yeniçağ*, <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/talmud-nedir-46647yy.htm>, (Erişim Tarihi: 21.12.2018).
- Yılmaz O. (2007). *Avrupa birliği sürecinde diyanet işleri başkanlığı ve dinlerarası diyalog*. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

EKLER

EK 1: Dinlerarasındaki ihtilafların kaldırılıp birleştirilmesi ile ilgili olarak Arthur Wakefield tarafından ileri sürülen görüşler.

Nisan 1967

LET ARŞİVLEME BÖLÜMÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Arthur Wakefield
15853 Washburn
Detroit, Michigan 48238

Dear Sir:

This article spells out a humanist base for unifying the conflicting ideologies and beliefs. It offers a common dialogue between communism and democratic capitalism.

Since Christianity and America are destined to lead in this vital effort, encouragement by all world leaders is indispensable to achieve the needed unity. A positive public pronouncement by you will be helpful to America in fulfilling its obligation to destiny. This will confirm the sincerity of your noble proclamations.

If interested in providing facilities for the author to spearhead this ideological offensive, please correspond.

Cordially,

Arthur Wakefield

030 01 9 52 3

national guidelines. The consumer could then be assured of high quality services and products without fear of crippling strikes. All concerned groups could democratically determine the detailed features of such constitutional amendment. If America leads in this direction, all the world would soon follow in its path.

Only when America attacks its internal injustices in economics and in politics will it remove communist criticisms and objections. Only the humanist approach can make possible a merger between communism and democratic capitalism with Hegel's theory providing the common dialogue. Universal knowledge of the common humanist contributions by all religions will implement such merger. Prejudice and bigotry between beliefs and ideologies will then be torn down.

It is urgent that America take the needed action on all ideological fronts to secure lasting peace. Destiny will not be diverted from its inevitable command that America lead in this effort. America must move instantly to achieve these goals so that the ugly nightmare of threatening annihilation can be ended. All humanity will then breathe easier. The speed with which the clergy, the press, and the leaders of each ideology act to achieve these climactic goals for unity will judge the sincerity of their noble proclamations.

- 3 -

Both communism, centralized in Moscow and Peking, as well as Christian capitalism, centralized in Washington, can accidentally unleash atomic attacks at a serious confrontation between them. Both camps are stalemated in that they are ready to fight to the death to preserve their respective systems. The followers of both communism and of capitalism are as zealous for their cause as any religious group ever was. Dramatic action is urgent to make the breakthrough that can assure mankind's survival. This article offers a climactic formula for merging these conflicting ideologies to avoid in time such a full scale confrontation.

Christ dramatically spells out to the Christian world the necessary key for the needed reconciliation. Christ warns, "If thy enemy smite thee on one cheek, turn to him the other also". This admonition applies to Christianity and to democratic America in the ideological approach to communism, its avowed enemy. This statement by Christ never had a practical or physical application in any other situation. Christian America

"The loftiest concept of my religion is the brotherhood
of all men under One Creator"

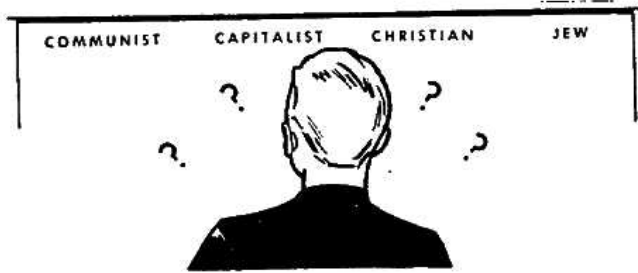
A formula is offered that can initiate a realization
of the unity proclaimed by these major religions.

4

all Christians".

These sporadic searches for unity must now be broadened so as to bridge the wide chasms between the conflicting ideologies. Intelligent and concerted action in all directions must now swell into a climactic ecumenical council of the two ideologies of communism and of Christian capitalism. Mere tolerance and mere coexistence without a positive unifying approach can be valueless since a serious confrontation can spell doom to civilization. There is an urgent need for a unifying council at the top levels. A summit meeting for mere resolution of some common "cold war" problems cannot preserve humanity against an all-out confrontation. Only a meeting dedicated to unifying on a world-wide basis both ideologies can preserve humanity. Those who delay or frustrate such a climactic approach are gambling with mankind's survival. To postpone such a climactic ecumenical council is to dare mankind's annihilation. The road to survival under this potentially explosive situation lies in an ecumenism based on a common denominator formula that can reconcile both ideologies with a positive approach.

author's unbiased and extensive search to reconcile the conflicting beliefs and ideologies.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

A CLIMACTIC FORMULA FOR UNIFYING
THE CONFLICTING IDEOLOGIES

By Arthur Wakefield

In April of 1967, an unusual news caption read, "Marxist-Christian Dialogue Begins". This article describes a meeting of Christian theologians and Marxist theorists under the sanction of a communist government. Their goal was to find a way to integrate Christian spirituality with the modern scientific world. This confrontation of ideologies took place in Marienbad, Czechoslovakia.

Within the same month, the pope sadly admitted that the papacy was a barrier to religious unity. Roman Catholics and Lutherans have met recently for a re-examination of the status of the Nicene Creed as a dogma of the church for about 1600 years. They re-examined the Nicene Creed as against Arianism, which preceded it. Arianism declared that God is separate from every created being and therefore not a God in the full sense, but could be worshipped as a secondary divinity.

The Presbyterians are involved in a move to religious unity by supplementing the Westminster Confession of 1647 with the New Confession. The Westminster Confession calls the bible the infallible "word of God" and says that God is the author of it, not men. The New Confession, however, says that cultural and historical limitations of men also figured in the compilation of the bible - thus leaving room for the scholarly analysis of it. Dr. Downey of Princeton Theological Seminary, chairman of the Commission, states "The proposed change heightens the consciousness of openness of the Church among

030	01			9	523
-----	----	--	--	---	-----

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

A CLIMACTIC FORMULA FOR UNIFYING
THE CONFLICTING IDEOLOGIES

by Arthur Wakefield

copyright Arthur Wakefield 1967
15853 Washburn
Detroit, Michigan 48238

030	01			9	52	3
-----	----	--	--	---	----	---